

www.wageningenmonumentaal.nl
 Secretariaat: tel. 0317426040
 E-mailadres:
 info@wageningenmonumentaal.nl
 Postadres: Wilhelminaweg 22, 6703 CD
 Wageningen

Bestuur:
 Bart van Aller
 Jan Krikke
 Han den Ouden (secretariaat en financiën)
 René Siemens
 Laurens van der Zee

Gemeentelijk monument Duivendaal 7, locatie van onze algemene ledenvergadering op woensdag 22 juni 2016

Nieuwsbrief van Wageningen Monumentaal Juni 2016

Inhoudsopgave

Algemene ledenvergadering 2016.....	1
Van het bestuur.....	1
Verslag algemene ledenvergadering 2015.....	2
Samenwerkingsverbanden.....	3
Grebbedijk 6.....	3
Het Romaans doopvont is terug!.....	4
Epitaaf en offerbus.....	4
Bedreigde grafmonumenten.....	5
Wagenings Stadsherstel.....	6
Stationsstraat 81-85.....	6
Bank op de Witte Sluis gerestaureerd.....	8
Beeldenvanwageningen.nl gelanceerd.....	9
Het kraantje komt er aan!.....	9
De plannen voor het Duivendaal.....	10
De stadsgracht.....	10
Steenfabriek De Bovenste Polder in het groen.....	11
Molenmarkt 2016.....	11

Algemene ledenvergadering 2016

Deze week nog, op woensdag 22 juni, vindt onze jaarvergadering 2016 plaats op locatie Duivendaal 7. U hebt daar reeds een uitnodiging voor ontvangen. Uiteraard hebben

we daar enige huishoudelijke mededelingen. Daarnaast neemt bestuurslid René Siemens u mee naar de Hoogstraat, de oudste straat van "Wageningen-laag". Verleden, heden en toekomst komen daar aan bod.

Van het bestuur

Beste leden en sympathisanten van WM,

Er is weer een jaar voorbij en met de algemene ledenvergadering wordt het tijd om de balans van het afgelopen jaar op te maken. Een jaar als alle andere, met ups en downs. We hebben ons met een aantal voor ons belangrijke onderwerpen bezig gehouden, maar één stak er bovenuit. Gezamenlijk met Heemschut Gelderland hebben we geprobeerd Grebbedijk 6 te redden. Tevergeefs, zoals zal

blijken hieronder. Er zijn natuurlijk ook positieve ontwikkelingen. In december van het vorige jaar waren we getuige van het transport van het Romaanse doopvont vanuit de Sint Stevenskerk in Nijmegen (terug) naar Wageningen. Het doopvont, in de 19e eeuw teruggevonden in de Kloosterstegen, wacht nu op een definitieve plek in de Grote Kerk op de Markt. Daarnaast hebben we samen met de historische vereniging Oud-Wageningen het initiatief genomen om te bezien of er een "Stadsherstel" kan worden opgericht. Dat is een organisatie zonder winstoogmerk met als doel waardevolle beeldbepalende panden (ook monumenten), die in hun bestaan bedreigd worden, te redden en een nieuwe bestemming te geven. Er zijn al talloze voorbeelden elders in Nederland. De eerste stappen zijn gezet, het is nog even afwachten of dit gaat lukken.

Ons bestuur bestaat nog steeds uit vijf leden, maar in de dagelijkse praktijk zijn dat er vier. Ons bestuurslid Bart van Aller werkt nog steeds als Built Heritage Officer op de Fiji eilanden. Via e-mail hebben we regelmatig contact en zijn bijdragen aan allerlei onderwerpen zijn onveranderd onmisbaar. Toch zouden we graag eens een aanvulling zien in het bestuur. Dat hoeft niet eens een echte bestuursfunctie te zijn, maar er zijn veel taken die best een extra hand kunnen gebruiken. Er is soms onderzoek nodig, in het "veld" of in het gemeentelijk archief. Gemeentelijke pagina's moeten worden bijgehouden. Een "rondje stad" om te signaleren (gebeuren er zaken die voor ons van belang kunnen zijn). Mocht u als lid denken: ik kan best wat doen, neem dan contact op met het bestuur. En doe dat ook als u gewoon een tip hebt over iets wat wij zouden kunnen oppakken in het kader van onze doelstellingen. We horen dat graag!

Verslag algemene ledenvergadering 2015

Op 4 juni 2015 waren we met ongeveer 20 personen te gast op de boerderij Haarweg 12, bij Clemens Oude Groeniger en Marjel Neefjes van Grebbeveld Schapen &zo. Geen toevallig gekozen locatie. De boerderij heeft dankzij ons voorstel de status Rijksmonument gekregen, en dat konden we zo op een leuke manier vieren. De schaapherders Clemens en Marjel hebben hun basis op de boerderij. Zij zijn in 2012 begonnen met de schapen. Ze hebben de kudde kunnen aankopen met crowdfunding. Naast het beheren van de schapen hebben ze een winkel waarin producten als schapenvlees en wol/vilt te koop zijn. Daarnaast houden ze zich met

kleinschalige activiteiten als vilten, lezingen en groepsuitjes bezig. Naast de kudde schapen hebben ze ook een hele kudde vrijwilligers, die hen helpen bij alle werkzaamheden. We zijn onder de indruk van alles wat ze ondernemen.

Na de lezing van Marjel neemt onze spreekstalmeester Laurens van der Zee het roer over en geeft een overzicht van onze activiteiten, problemen, successen en uitdagingen over het afgelopen jaar. Een paar onderwerpen springen eruit. Natuurlijk Grebbedijk 6, het zwaar verwaarloosde rijksmonument, waar gemeente en eigenaresse beide ernstig in gebreke blijven. En onze stadsvisie, de inbreng bij de vorming van het nieuwe college. Er moet een integrale visie komen voor het historische Wageningen binnen de gracht, zodat we niet telkens weer voor verrassingen staan, en eigenlijk projectontwikkelaars bepalen wat er gebeurt, in plaats van de gemeente (wij allen dus). René Siemens geeft uitleg over ons initiatief -samen met de historische vereniging Oud-Wageningen- voor een stadsherstel, de bezoeken aan bestaande organisaties en de stappen die we inmiddels hebben gezet.

Na de pauze vertelt Wageninger Arno Boon, directeur van BOEi (**B**ehoud, **O**ntwikkeling en **E**xploitatie van **I**ndustrieel Erfgoed) met veel passie over zijn werk. Overigens heeft BOEi in de loop van de jaren haar werkveld verbreed. Aanvankelijk had men vooral industrieel erfgoed op het oog, thans ook agrarisch en religieus erfgoed. BOEi werkt zonder winstoogmerk, drijfveer is vooral de verrijking van het bestaan door het behoud van cultureel erfgoed, waarbij ook het creëren van nieuwe bestemmingen bijdraagt aan de waardering voor de monumenten. Zo worden ook kennis en identiteit behouden.

Netwerk en ervaring zijn cruciaal bij het nemen van de goede beslissingen. BOEi heeft veel relaties binnen de monumentenwereld en speelt in diverse organisaties een rol. We noemen de landelijke federatie Het Behouden Huis. Dat is een koepelorganisatie voor Stadsherstelorganisaties en andere organisaties op het gebied van monumentenbehoud. Vanwege onze eigen plannen heeft dat onze bijzondere interesse. Alles bij elkaar een inspirerend verhaal over het redden van een groot aantal bedreigde objecten. Na de lezing van Arno blijft het nog lang gezellig aan de Haarweg en hebben we ook inspiratie opgedaan voor een nieuw Wagenings monumentaal jaar.

Samenwerkingsverbanden

Samen sta je sterk. En daarom hebben we in de afgelopen jaren in toenemende mate contacten onderhouden met Wageningse organisaties, die eveneens streven naar het in ere houden van cultuurhistorische en landschappelijke waarden. Met Oud-Wageningen hebben we kort geleden nog uitvoerig overlegd over onderwerpen waarin we samen kunnen optrekken of elkaar kunnen ondersteunen. Oud-Wageningen is vooral sterk in kennis en onderzoek, Wageningen Monumentaal is meer een actiegroep, dat wil zeggen, het aanpakken van zaken die van belang zijn voor de cultuurhistorische waarden van Wageningen. We kunnen elkaar prachtig aanvullen. De vereniging Mooi Wageningen is landschappelijk gericht en ook men hen onderhouden we contacten. Zo hebben we intensief contact gehad en kennis uitgewisseld over de aanpak van het zwaar verwaarloosde rijksmonument Grebbedijk 6.

Grebbedijk 6

Een gebed zonder eind, zullen we maar zeggen. De eigenaresse heeft dit rijksmonument welbewust van ellende in elkaar laten zakken én de gemeente heeft in de loop van de jaren volstrekt onvoldoende actie ondernomen om aan het verval een einde te maken en de eigenaresse te dwingen het pand aan te pakken.

Na het echec bij de Raad van State in 2015 moest de gemeente een nieuw besluit op ons handhavingsverzoek nemen en wees opnieuw ons bezwaar af. Wij hebben daar opnieuw beroep tegen aan getekend. Tijdens de gehele procedure hebben wij gedegen ondersteuning gekregen van Heemschut Gelderland. Wij zijn als organisatie lid van Heemschut, een landelijk opererende erfgoedvereniging met een grote staat van dienst en veel kennis in huis. Ter ondersteuning en verdieping van ons verhaal hebben wij de Nijmeegse restauratie-architect Servaas van Elteren gevraagd een rapport te maken waarin de toestand en mogelijkheden van herstel van het rijksmonument worden beschreven. Met succes: de rechtbank verklaarde ons beroep gegrond en bevestigde dat er nog steeds monumentale waarden bestaan die beschermd dienen te worden. De rechtbank bevestigde daarbij tevens de criminele aspecten van e.e.a. Het is doodeenvoudig verboden een monument te beschadigen dan wel op een wijze te beheren waardoor de monumentale waarden bedreigd worden. Met de opzet waarmee dit gebeurt (de eigenaresse kan moeilijk beweren dat zij niet wist dat het pand

er zo bij staat) wordt hier volgens de Monumentenwet een misdrijf gepleegd. Wij hebben alweer in 2008 aangifte gedaan van het plegen van dit misdrijf. Er gebeurde niets met de aangifte. Toen wij nog niet zo gek lang geleden eens informeerden bij het Openbaar Ministerie, kregen we te horen dat zij niet wilden vervolgen onder verwijzing naar de uitspraak van de Raad van State, waar nota bene werd bevestigd dat hier in strijd met de wet wordt gehandeld!

Huidige toestand van Rijksmonument Grebbedijk 6.....

Om kort te gaan, de rechtbank eiste van de gemeente dat zij het eerdere besluit niet zorgvuldig heeft voorbereid en dat zij een nieuw besluit moeten nemen. Na veel vijven en zessen, na enige malen uitstel, heeft de gemeente opnieuw een besluit genomen, waarin zij opnieuw laten weten niet te gaan handhaven. Wij als bestuur hebben ons daarna ernstig afgevraagd wat we met zoveel onwil om iets te doen, aan moeten vangen. Inmiddels hadden wij Boei, een organisatie die zich bezig houdt met het restaureren en herbestemmen van cultureel erfgoed gevraagd te bezien of zij mogelijkheden zagen om het pand aan te kopen en te restaureren. Zij hebben contact gezocht met de eigenaresse, maar deze wil bij verkoop het onderste uit de kan hebben. BOEi heeft er dus logischerwijs vanaf gezien. Het moet financieel ook nog enigszins behapbaar zijn.

Tenslotte heeft ons bestuur met pijn in het hart en na een gepassioneerde discussie besloten van verdere acties af te zien. Wel overweegt Heemschut nog een nieuwe aangifte bij de politie, maar daar is nog geen besluit over genomen. Het pand intussen zakt verder in en raakt door groen overwoekerd. Een schandalige aanblik, zo aan de entree van een stad, die zich als historische stad wil profileren. Op proefwageningen.nl worden bezoekers uitgenodigd tot een bezoek. Van de

aanblik op het rijksmonument Grebbedijk 6 op dit moment krijg je toch een redelijk vieze smaak in de mond....

De gang van zaken houdt ook de monumentenwereld buiten Wageningen bezig. Johan Teters (gespecialiseerd in erfgoedrecht en erfgoed in de ruimtelijke ordening) schreef een artikel voor De Erfgoedstem (www.erfgoedstem.nl, 3 nov. 2015). Vanwege het belang van de inhoud nemen we het artikel hier over:

Dat handhaving de achilleshiel van het erfgoedbeleid vormt, is niet onbekend. Men leze bijvoorbeeld het onderzoek "Toezicht en handhaving monumentenwetgeving" van het Groningse onderzoeksbureau Pro Facto uit 2011. Het rapport schetst een onthutsend beeld van slecht geïnformeerde ambtenaren, chronische tekorten aan middelen, onwillige gemeentebesturen, aangiften die door de politie niet serieus worden genomen en vervolging, die vrijwel nooit tot veroordeling leidt.

Een illustratief voorbeeld betreft het Rijksmonument Grebbedijk 6, een vroeg 19e-eeuwse zeepziederij in het aan erfgoed toch al niet rijke Wageningen. De handhavingsperikelen inzake dit pand vormen een lange klaagzang: een oude ingetrokken monumentenvergunning tot verbouw van het pand in een aantal wooneenheden, een schimmige wisseling van eigenaren, brand, veelvuldig overleg tussen overheden en eigenaren, rechtszaken en een gemeente die liever de andere kant op kijkt. In de bijna 20 jaar dat deze zaak speelt is geen noemenswaardig onderhoud door de opeenvolgende eigenaren gepleegd. Het dak en de vloeren zijn gedeeltelijk ingestort, een boom groeit door het dak heen en overal liggen resten baksteen en hout. Toch, bewijs van de degelijke constructie, staat het casco nog min of meer overeind.

In 2011 trekt de Vereniging Wageningen Monumentaal voor de zoveelste keer aan de bel en dwingt de onwillige gemeente tot handhaving. Uiteindelijk komt de zaak in 2014 voor de Raad van State, waarbij deze oordeelt dat de toenmalige eigenaresse door het nalaten van onderhoud (moedwillig) het pand in gevaar heeft gebracht. Echter, de gemeente heeft de last (de verplichte maatregelen, die uitgevoerd moeten worden door de eigenaresse tot herstel van het pand) niet goed geformuleerd, zodat de eigenaresse vrijuit gaat.

Daarbij laat de gemeente Wageningen het. De gemeente ziet geen heil in het beschermen van een schijnbaar tot instorten gedoemde rotte kies. Een recente nieuwe oproep van lokale heemkundeverenigingen tot handhaving wordt afgewezen. Bij de rechtbank werd een aantal weken geleden de weigering van de gemeente tot handhaven wegens een gebrekkige motivering onderuit gehaald. De gemeente broedt intussen op een nieuwe formulering om niet te handhaven. Ondertussen gaat het verval van Grebbedijk 6 door... en de winter staat voor de deur.

Zoals elke handhaver kan beamen, is een handhavingsprocedure geen makkelijke zaak. Dat vele gemeenten hier steekjes laten vallen of er geen baat in zien, is niet raar. Een monumenteneigenaar, die uit onwetendheid zijn voorgevel wat aanpast, verdient een reprimande, maar geen rechtszaak. Anders wordt het wanneer een monumenteneigenaar uit puur eigenbelang en moedwil de Monumentenwet met beide voeten overtreedt, een belangwekkend pand ten gronde richt en alsnog vrijuit gaat. Voor zover een rechtsorde binnen de Monumentenwet bestaat, wordt deze in Wageningen wel verstoord. Aan de gemeente Wageningen dan ook de plicht dit gedrag met alle mogelijke middelen te bestrijden. Zet hem op gemeente Wageningen!!!

Het Romaans doopvont is terug!

Op 17 december van het vorig jaar was het uiteindelijk zover. Het transportbedrijf Koninklijke Saan uit Diemen, was in alle vroegte bij de Sint Stevenskerk in Nijmegen om te beginnen met het zeer zorgvuldig inpakken van het doopvont. Dat is geen sinecure. Het vont weegt ongeveer een ton, en mag tijdens het vervoer geen enkele schade oplopen. Wij hebben met een paar van onze bestuursleden, de Wageningse monumentenambtenaar en de mensen van de Sint Stevenskerk het hele proces gevolgd. Dat is volledig maatwerk. Tevoren waren al allerlei houten steunen gemaakt, waarmee het doopvont onwrikbaar werd vastgezet in een grote kist. De voet werd afzonderlijk in een andere kist verpakt.

Tenslotte werd het geheel in een vrachtwagen geladen en naar Wageningen getransporteerd. Daar is de kist veilig opgeborgen op de stadswerf. Het is nu wachten op de vorderingen bij de restauratie-activiteiten in de Grote Kerk op de Markt.

Epitaaf en offerbus

Ooit van een epitaaf gehoord? Wij niet. Het is een rechtopstaand grafmonument aan de wand van een kerk. Het bestaat uit een aantal

onderdelen. Het belangrijkste onderdeel is een reliëf met versieringen en informatie. We liepen tegen het epitaf, of liever het reliëf aan vlak na de operatie met het Romaans doopvont. Zoekend op de site van het Rijksmuseum lazen we tot onze verbazing dat het reliëf in 1877 in bruikleen was verkregen van de gemeente Wageningen. Merkwaardig, van de gemeente, niet van de kerk. Wat overmoedig geworden door het doopvont, besloten we dat het prachtig zou zijn als ook het reliëf of een kopie ervan, naar Wageningen zou kunnen terugkeren.

Het reliëf is gemaakt door Arnt van Tricht. Hij is waarschijnlijk in Utrecht geboren, was in Kalkar, Niederrhein, werkzaam van ongeveer 1530 tot 1560. Hij is daar in 1570 overleden.

Het epitaf van de familie Ros (bron: fotocollectie Rijksmuseum)

Hij heeft een aantal belangwekkende (religieuze) kunstwerken op zijn naam staan, voornamelijk in Kalkar, Xanten en omgeving.

Het reliëf hoorde bij een grafmonument van de Wageningse familie Ros. Het is gemaakt in 1548. Dit wandreliëf toont de Heilige Drievuldigheid of Drie-eenheid, in de vorm van de tronende Vader, die de Zoon met stigmata

in zijn armen houdt en de Heilige Geest weergegeven als duif met gespreide vleugels. De Triniteit wordt geflankeerd door twee vrouwelijke figuren die de mantel van God de Vader dragen. Onder deze scene zijn de opdrachtgevers van het epitaf te zien, de familie Ros, bestaande uit vader en zoon (links) en moeder en dochter (rechts).

Het Epitaf met Heilige Drievuldigheid is één van de vele voorbeelden van beeldhouwwerken, die ten tijde van de Beeldenstorm door protestanten werd aangevallen. In november of december 1578 werd het wandreliëf verminkt door de gezichten weg te hakken. Een vorm van religieus vandalisme dus.

Er staan twee teksten op. Het eerste uit 1548 toen een zoon en de echtgenote van de opdrachtgever overleden (geschilderd, slecht leesbaar): 'INT IAER ONS HERE MvCXLVIII OP SINTE EGIDII DACH STERF DERRICK ROS / Ao DNI VC o STERF NERTWICH SIJN HUYSFROU o SIEL' . Het tweede uit 1569 toen de opdrachtgever, Gijsbert Ros, overleed (gebeeldhouwd en derhalve goed leesbaar): 'ANo MvC EN LXVI DEN II DACH MEIJ STERF GERBERICH VA OMEREN HOOR DOCHTER / Ao DOMINI 1569 OP S: MARGARETE DACH STERF HEER GIJSBERT ROS Bidt G.V.D. ZIELL' .

Het epitaf figureert ook in het boek "De geschiedenis van Nederland in honderd voorwerpen", ter gelegenheid van de renovatie van het Rijksmuseum.

Kort geleden hadden wij weer contact met Leo Cusell, kerkrentmeester van de Protestantse gemeente in Wageningen, die ook nauw betrokken was bij de terugkomst van het doopvont. Hij verraste ons met een andere vondst in het Rijksmuseum, namelijk een eikenhouten offerbus, eveneens een bruikleen van de gemeente Wageningen. We staan van harte achter zijn plannen om ernaar te streven, die bijzondere voorwerpen, epitaf en offerbus, terug te halen naar Wageningen. De kerk heeft ernstig geleden in de Tweede Wereldoorlog, en deze twee zaken hebben op bijzondere wijze de vernietiging van de kerk overleefd. De terugkeer verhoogt de monumentale waarde van de kerk. We hebben derhalve samen met de historische vereniging Oud-Wageningen besloten dit initiatief van harte te ondersteunen en op welke wijze dan ook daar aan bij te dragen.

Bedreigde grafmonumenten

Alweer enige tijd geleden (in 2014) trok Jobbe Wijnen (zelfstandig cultuurhistorisch onderzoeker) bij ons aan de bel. Hij was zeer

bezorgd over de gang van zaken op de begraafplaats de Leeuwenk aan de Oude Diedenweg. Daar worden graven geruimd, ook behoudenswaardige graven. Op dat moment was er geen enkel beleid, geen criteria volgens welke graven behouden zouden kunnen blijven, bijvoorbeeld graven van bekende personen, landschappelijk mooi gelegen graven of graven die als kunstwerk kunnen worden beschouwd. De tekst in zijn e-mail kwam hard aan: "Er is geen haast. Alle potentieel behoudenswaardige graven zijn inmiddels tot straatpuin vermalen." We hebben contact gezocht met Jobbe, de begraafplaats bezocht en gezamenlijk een brief geschreven aan de gemeente met de suggestie de verdere ruiming voorlopig te stoppen zodat er een proces van bezinning kan plaatsvinden en er een echt beleid op dit terrein kan worden gevormd. Dat is ook gebeurd, de gemeente heeft snel gereageerd, en op dit moment zijn we in afwachting van definitieve keuzes. Jobbe heeft zijn bespiegelingen over de begraafplaats en het behoud van graven beschreven in het contactblad van de historische vereniging Oud-Wageningen, onder de titel "Leven na de dood in Wageningen?" (jaargang 42, nummer 4, november 2014, vanaf p. 102).

Wagenings Stadsherstel

Vorig jaar hebben we al bericht over de mogelijkheid voor het oprichten van een stadsherstel. We hebben inmiddels weer een paar kleine stapjes gezet in de goede richting. Bij het zoeken naar een eerste object kwam al snel de theekoepel tevoorschijn. Dat is een relatief klein en overzichtelijk object. Het doel daar is om eerst het gebouw op te knappen (hard nodig), waarbij tevens voorzieningen worden aangebracht die een beperkt gebruik mogelijk maken. We hebben met de gemeente gesproken (wethouder Uitdehaag) en deze bleek enthousiast over het idee. Om de mogelijkheden na te gaan voor een nieuw beheer en gebruik heeft BOEi (Amersfoort, restaureren en herbesteden van cultureel erfgoed) inmiddels van de gemeente opdracht gekregen voor een haalbaarheidsonderzoek. De resultaten daarvan moeten we even afwachten.

Stationsstraat 81-85

De pandjes aan de Stationsstraat 81-85 gaan ons aan het hart. Dat wist u al, en u wist dat al lang. Al heel vaak hebben wij onze zorgen geventileerd over de toekomst van deze plek. Ze maken deel uit van het 19e-eeuwse straatbeeld buiten de oude stad. De pandjes verwijzen naar de oude Stationsstraat, uit de

tijd dat de trein daar nog zijn eindstation had en de tram Arnhem-Rhenen daar voorbij kwam.

Stationsstraat in 1914 (Bron: collectie Oud-Wageningen)

Nu liggen ze er wat scheef bij, en dat komt omdat de rooilijn van de moderne bebouwing gewijzigd is ten opzichte van de oude rooilijn. Het heeft moeite gekost om de gemeente (eigenaar van twee van de drie panden) er van te overtuigen dat ze een waardevolle rol spelen in het beeld van de plek en de omgeving. In ieder geval blijven ze behouden, maar er wordt gezocht naar mogelijkheden om ze te renoveren en een nieuwe en duurzame bestemming te geven. Het hoekpand van architect Rijk de Vries aan de Stationsstraat staat leeg, nu de Wageningse Vrijwilligerscentrale bij de BBLTHK is ingetrokken. De gemeente probeert een nieuwe bestemming voor te vinden voor de nrs. 81 en 83. Daarvoor zijn bouwkundige ingrepen noodzakelijk. Wageningen Monumentaal probeert aan te sturen op restauratie. Bestuursleden van onze vereniging spelen daar ook een rol in. We houden u op de hoogte via onze website.

Kanonnen op de seinpost aan de bergrand: het Schaap en het Lam

Tot ongeveer de jaren '30 van de 20e eeuw stonden er twee artilleriestukken aan de bergrand, bij het zandgat, later op een andere plek. Ze hadden de namen het Schaap en het Lam. Deze werden gebruikt om te waarschuwen voor ijsgang en hoog water. De stukken zijn daarna ondergebracht in het Legermuseum in Kasteel Doorwerth. Dat kasteel is bij de oorlogshandelingen in 1944 en 1945 voor een groot deel verwoest. De foto geeft de bezetting van de post weer in februari 1917, toen er kennelijk met ijsgang of hoogwater gerekend moest worden.

De bezetting van de seinpost in februari 1917 (bron: collectie Oud-Wageningen)

Op de plek waar de kanonnen hebben gestaan, langs het bergpad in de buurt van Hinkeloord, staat nu een informatiebord. Het leek ons een goed idee te bezien of deze stukken (of replica's) terug zouden kunnen keren naar de oorspronkelijke plek. De vraag rees waar deze stukken zich nu bevinden. We dachten dat ze in het Nationaal Militair Museum in Soesterberg zouden kunnen staan. Dit museum heeft de collectie van de musea in Delft en Leiden overgenomen. Deze op hun beurt hebben een deel verkregen uit Doorwerth, dat aan het eind van de Tweede Wereldoorlog aan puin geschoten was. We hebben de vraag gesteld aan de conservator van het NMM, Paul van Brakel. Deze liet weten:

De seinpost aan de bergrand (bron: collectie Oud-Wageningen)

Naar aanleiding van uw vraag naar de twee kanonnen van de Wageningse Berg, heb ik zelf een en ander gegoogled en ben een foto tegengekomen waarop zij afgebeeld staan. Zij staan daar op een zogenaamd sprinkhaanaffuit, die inderdaad voor deze doeleinden gebruikt werden. Wat mij daarbij opviel was de naar verhouding lange loop van de vuurmonden. Dit bevestigt ook de Franse herkomst van waarschijnlijk eind 18e eeuw. Een andere site vermeldde dat zij via het museum in Doorwerth (via Leiden, en dus later ook via Delft), in onze collectie zouden moeten bevinden. In onze collectie database kom ik echter geen treffers tegen met met de opschriften mouton en agneau. Dus ik kan uw vraag niet bevestigen.

Wel ben ik in het fotoarchief gedoken van de opstelling in Doorwerth en kwam de in de bijlage toegevoegde afbeelding tegen. De foto is gemaakt in 1941, achter de mevrouw rechts staan twee vuurmonden op een sprinkhaanaffuit die waarschijnlijk een Franse herkomst hebben. Dat zou betekenen dat ze er wel gestaan hebben.

Maar daarna ging er veel mis met het museum: het oorlogsgeweld van september 1944 (Market Garden) heeft veel van de collectie verwoest. Hier zou iets mis gegaan kunnen zijn. Een collega die langer met onze collectie gewerkt heeft, herinnert zich ook niet dergelijke vuurmonden.

Op hetzelfde fotootje staat links eveneens een (hogere) sprinkhaanaffuit zonder vuurmond erop. Dit affuit staat momenteel met een vuurmond erop in de vaste tentoonstelling van het museum.

Helaas kan ik u niet verder helpen met betrekking tot de Wageningse exemplaren, echter gezien deze bevindingen staan we open voor alle informatie die meer over hebt vervolg van deze twee vuurmonden kan geven. Juist omdat ze kennelijk wel in Doorwerth gestaan hebben. Iets om de vinger bij aan de pols te houden.

Het zou dus goed zijn als er meer informatie boven water zou kunnen komen over wat er met de stukken is gebeurd. We hebben hier ook al over gesproken met onze collega's van Oud-Wageningen, in de hoop dat daar kennis zou kunnen zijn over de verblijfplaats van de kanonnen. Wie iets weet, graag aan ons doorgeven!

Rechts waarschijnlijk de 2 Wageningse kanonnen in Doorwerth (bron: collectie NMM)

De tropische kas gesloopt...

In juli 2014 presenteerde het gemeentebestuur een plan om het terrein op de hoek van de Generaal Foulkesweg en de Arboretumlaan te bebouwen met studentenwoningen. Een van de uitgangspunten van het plan was behoud van de Tropische Kas en deze krachtens de Erfgoedverordening de status van beschermd

monument te geven. Het bestuur van Wageningen Monumentaal (WM) heeft op de betreffende inloopavond aangegeven bij de planvorming te willen worden betrokken.

In november 2014 is een tweede bijeenkomst belegd, waarin de aanwezigen werden uitgenodigd ideeën, suggesties, kritiek en bezwaren kenbaar te maken op de gepresenteerde schetsen. Een van de onderwerpen was: moet de Tropische Kas behouden blijven? WM heeft samen met de Stichting Proeftuinen Groot Hinkeloord een integrale visie op de herinrichting van het gebied ingebracht, waarin de Tropische Kas en het Gebouw met de klok werden gehandhaafd.

Uit het verslag van die avond blijkt, dat de meerderheid van de aanwezigen van mening was, dat de Tropische Kas voor hen geen waarde heeft en niet hoeft te worden behouden. Een minderheid, waaronder WM, gaf aan het gebouw wel uniek te vinden en een symbool van de tropische specialisaties van de WUR.

In maart 2015 heeft het gemeentebestuur een nieuw plan gepresenteerd, waarbij de oorspronkelijk vastgestelde kaders zijn losgelaten. In dit plan is geen ruimte meer voor de Tropische Kas. In plaats daarvan is er een gebouw geprojecteerd van maximaal drie verdiepingen, dat ruimte biedt aan 20 tot 26 wooneenheden voor andere doelgroepen dan studenten.

Het niet opnemen van de Tropische Kas is voor WM een enorme teleurstelling. Al sinds 2007 heeft WM het bestuur van de universiteit gewezen op de historische waarde van de gebouwen, die door de verhuizing naar de Campus vrijkomen. De Tropische Kas is in onze ogen een uniek gebouw; waardevol als icoon van de Wageningse Plantentaxonomie en de tropische (koloniale) teeltrichtingen. Als zodanig maakt het gebouw van architect W.R. de Vries deel uit van het erfgoed van de WUR en is dus van belang voor de geschiedenis van Wageningen.

WM heeft zich tot het laatst toe ingespannen om de Tropische Kas alsnog in het plan opgenomen te krijgen door actief mee te helpen bij het zoeken naar rendabele invullingen. In augustus 2015 is, samen met Onszaden en LAM-architects nog een reddingsplan ingediend. In dit schetsplan is een aanzet gegeven om te laten zien wat er op het terrein kan en hoe dat zou kunnen. Helaas heeft dit plan het gemeentebestuur niet kunnen overtuigen. Eind 2015 is de kas gesloopt. Met de sloop van de Tropische Kas is opnieuw een markant gebouw uit het erfgoed van de WUR verdwenen.

Bank op de Witte Sluis gerestaureerd

Zoals bekend, heeft Wageningen Monumentaal in het verleden de slechte toestand van de bank op de Witte Sluis aan de Grebbedijk, pleisterplaats voor veel Wageningers en toeristen, bij de gemeente aangekaart, en daarop te horen gekregen dat het onderhoud zou berusten bij het Waterschap dat de sluis beheert. Het Waterschap bleek een andere visie op de taakverdeling te hebben. Een en ander kwam na een vermelding in de rubriek 'Kunstraadsels van Wageningen' (De Stad Wageningen) in de publiciteit met een artikel in de Gelderlander en een reportage van Omroep Gelderland. Vermoedelijk heeft deze publiciteit er toe bijgedragen dat de bank is opgeknapt. Medio 2015 is het Waterschap begonnen aan restauratie van de zichtbare technische delen van de sluis. De gemeente heeft gezorgd voor een bescheiden restauratie van de bank. Graffiti is verwijderd, de houten delen zijn grondig gereinigd, de rij ijzeren punten bovenop is weer compleet gemaakt en diverse beschadigde bakstenen zijn

vervangen. Ook is het vloertje van klinkers opgeknapt en een nieuwe prullenbak geplaatst. Begin september 2015 is het werk voltooid en stond de bank op een markant punt op de dijk er weer goed bij (zie foto op de volgende pagina).

Beeldenvanwageningen.nl gelanceerd

Op 25 november 2015 is de website beeldenvanwageningen.nl feestelijk gelanceerd tijdens een bijeenkomst in hotel De Wereld. De website is een initiatief van de bblthk in samenwerking met de organisatie voor ondersteuning van openbare bibliotheken Rijnbrink en Laurens van der Zee. De site dient als vervanging en uitbreiding van het aan Wageningen gewijde gedeelte van de provinciale website beeldenvangelderland.nl. 'Vervanging' omdat beeldenvangelderland door gebrek aan fondsen niet meer wordt ondersteund zodat updates en correcties onmogelijk zijn geworden; de site is 'geparkeerd' bij Collectie Gelderland en is nog onder de oude naam te raadplegen. 'Uitbreiding' in twee opzichten: Toen beeldenvangelderland werd gestopt was nog niet alle geleverde Wageningse documentatie verwerkt. Bovendien maakten de gehanteerde criteria het onmogelijk om interessante objecten uit de openbare ruimte toe te voegen die weliswaar geen 'officiële' kunst waren, maar toch belangrijk zijn voor de identiteit van de stad. Te denken valt aan gevelstenen, gedenkstenen en plaquettes, en dergelijke. Zelfs het brok kasteelmuur op een hoek van het Bowlespark is opgenomen. Op beeldenvanwageningen zijn al deze objecten en alle kunstwerken van Wageningen, inclusief de vele kunst op de Campus, met een foto en achtergrondinformatie te vinden. De site wordt continu bijgehouden. De site is

afgestemd op mobiel gebruik, maar is uiteraard ook op de PC te raadplegen.

www.beeldenvanwageningen.nl

www.beeldenvangelderland.nl

Het kraantje komt er aan!

Zoals in onze vorige nieuwsbrief uiteengezet, is in 2012 het gietijzeren kraantje omver gereden dat op een hoek van het 5Meiplein stond. Studentenvereniging Ceres heeft het in 1978 geschonken aan de bevolking van

Wageningen ter gelegenheid van het 20ste lustrum, dus honderdjarig bestaan, van deze vereniging. Bestuurslid Laurens van der Zee heeft in het kader van zijn inventarisatie van kunst en bezienswaardigheden van Wageningen de studentenvereniging op de verdwijning geattendeerd. Samen met een vertegenwoordiger van Oud-Wageningen en Rondleidingen Wageningen heeft hij op de sociëteit overlegd over reparatie en terugplaatsing, en daarbij hulp aangeboden. Tussentijds werd duidelijk dat de vroegere locatie van het kraantje geen optie meer was wegens uitbreidingsplannen voor de serre van hotel De Wereld. Gedacht werd nu aan een plek aan de rand van het plein, waar Generaal Foulkesweg en Veerstraat in elkaar overgaan. Na lange vertraging, mede veroorzaakt door technische moeilijkheden bij de reparatie, ontvingen wij kort geleden van de huidige president van Ceres, J van den Born het bericht: Er zijn vorderingen. Ik heb met de gemeente afgesproken dat zij al het grondwerk laten doen, dat wil zeggen de aansluiting op het waternet etc. Ceres draagt er zorg voor dat het kraantje zelf weer werkt en gestraald wordt. De deadline hiervoor is 1 juni, met als doel op 1 september het kraantje terug te plaatsen. Alle kosten zijn reeds gedekt, maar hartelijk dank voor uw aanbod.

De plannen voor het Duivendaal

Nadat in voorafgaande bijeenkomsten een drietal verschillende plannen voor de herinrichting van Duivendaal was voorgelegd, waarop zeer actief is ingesproken, is op 14 juni 2016 onder grote publieke belangstelling een nieuw plan gepresenteerd. Wensen en opmerkingen over de vorige ontwerpen zijn hierin zoveel mogelijk meegenomen. Bestuursleden van Wageningen, deels in samenwerking met het Platform Stadsgracht, hebben bij die gelegenheden de wens kenbaar gemaakt van behoud van het gehele ensemble van 19e eeuwse monumenten, en het behoud van een brede groene strook aan de Duivendaal-oever van de stadsgracht. Opmerkelijk in dit nieuwe plan is de uitbreiding van het plangebied met het park en het gehele complex van congrescentrum en hotel-restaurant Hof van Gelderland. Een deel daarvan zal worden gesloopt en nieuw gebouwd in de vorm van een extra toren. Ook woningbouw van het plan Duivendaal komt voor een deel op dit complex te liggen. Op de oostelijke hoek van dit complex is een meerlagige parkeergarage getekend. Verrassend is ook, dat het voormalige bestuurscentrum van de universiteit, dat in alle voorafgaande ontwerpen zou moeten

verdwijnen, nu gehandhaafd wordt als woonvoorziening voor studenten. Daar in deze opzet de monumenten behouden blijven en in een brede groene strook langs de stadsgracht is voorzien, lijkt aan de belangrijkste wensen van Wageningen Monumentaal voldaan. Waakzaamheid blijft echter geboden, want de mogelijkheid blijft bestaan dat door gebrek aan investeerders het behoud en hergebruik van minder 'sprekende' monumenten onder druk komt te staan. Integraal behoud van de gebouwen van Van Lokhorst blijft het doel van Wageningen Monumentaal. Om dit te onderstrepen hebben bestuursleden van WM op de bijeenkomst van 14 juni een pamflet verspreid onder de kop De betekenis van de 19e-eeuwse monumenten op Duivendaal: het kantelpunt voor het bouwen in de 'nieuwe stijl'. Daarin wordt gesteld dat de architectuur van Van Lokhorst op Duivendaal het eerste kenmerk is van een nieuwe stijl in overheidsbouw, aangestuurd door de ambtenaar van Kunsten en Wetenschappen Victor de Stuers en rijksbouwmeester Cuyper.

Wageningen Monumentaal pleit voor het behoud van het volledige ensemble van eind 19e-eeuwse gebouwen op Duivendaal en voor het behoud van de ruime groene oevers aan deze zijde van de stadsgracht. De cultuurhistorische waarde van dit ensemble als eerste campus van Wageningen UR is onschatbaar. Duivendaal is een historische locatie met een eigen karakter, geen verlengstuk van het centrum.

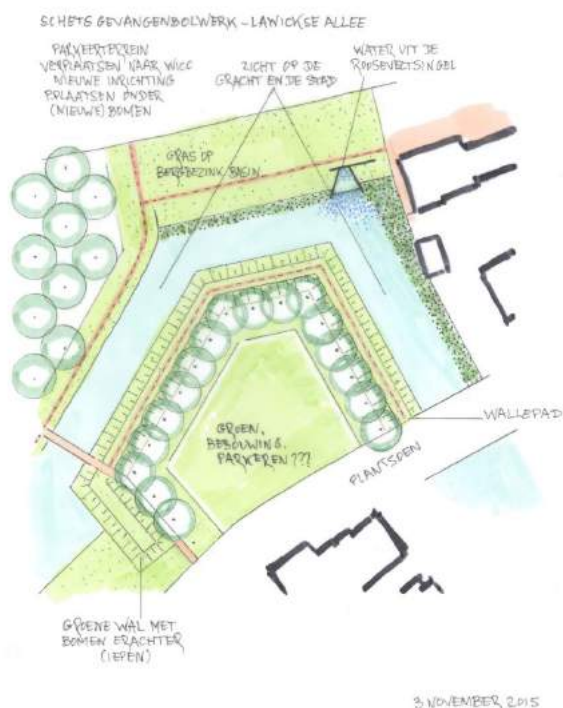

De plannen voor het Duivendaal en de Hof van Gelderland, juni 2014

De stadsgracht

Wageningen Monumentaal neemt deel in het overleg tussen het Platform Stadsgracht, De Stichting Herstel Stadsgezicht Wageningen (een door ondernemers opgerichte organisatie), de gemeente en het waterschap Vallei en Veluwe. We proberen een convenant

vast te stellen waarin de partijen zich verplichten om gedurende een periode van 10 jaar aan het herstel van de Stadsgracht te werken. Het is de bedoeling om de waterkwaliteit op peil te houden en om het beeld van Wageningen als vestingstad te versterken. René Siemens heeft hiervoor het Schetsboek Stadsgracht opgesteld. De onderhandelingen hierover lopen nog. Het is op dit moment de bedoeling om als eerste stap het herstel van de Bergpoortbrug aan te pakken. Zodra de kosten en de bijdragen van gemeente en waterschap duidelijk zijn, zal de Stichting Herstel Stadsgezicht Wageningen een crowdfunding en -sourcing actie starten. Ook kijken we nadrukkelijk naar de mogelijkheden om mee te liften met de projectontwikkeling op Duivendaal en bij het voormalige SNS-gebouw.

Schets voor het Gevangenbolwerk uit het Schetsboek Stadsgracht. Belangrijk zijn het groene karakter en het herstel van zichtlijnen (hier vanaf de Lawickse Allee) en het onderscheid tussen de bastions en de tussenliggende courtines.

Steenfabriek De Bovenste Polder in het groen

Vorig jaar werden we gealarmeerd door een van onze leden. Hij stelde dat de steenfabriek de Bovenste Polder in toenemende mate door opslag van jonge bomen aan het zicht wordt onttrokken. Zijn constatering: "Een bijzonder waardevol stuk industrieel en cultureel

erfgoed dreigt volledig uit het zicht te raken". Hij vroeg ons of wij daar niet iets aan konden doen. We zijn gaan kijken, hebben gesproken met een bewoner, hebben contact gezocht met de gemeente en met Rijkswaterstaat.

Rijkswaterstaat voert het programma Stroomlijn uit. Het doel daarvan is om de hoeveelheid opgaande beplantingen beperkt te houden, zodat de doorstroming van het rivierwater gegarandeerd blijft. Dat programma heeft betrekking op de gebiedsdelen waar bij hoog water ook inderdaad water stroomt. De steenfabriek ligt wat hoger dan de omgeving en blijft dus buiten dat gebied. Rijkswaterstaat heeft de werkzaamheden in dat kader ook weer uitbesteed (aan bureau BTL). Samen met de bewoners van de steenfabriek de Bovenste Polder hebben we bij de betrokken partijen gepleit voor het herstel van de zichtrelatie tussen de steenfabriek en onze stad. Binnenkort is er een overleg met BTL, en we zullen daar ook weer onze opvattingen ventileren.

Molenmarkt 2016

Ook dit jaar staan we met onze vereniging op 10 september weer op de Molenmarkt, met een hele kraam vol beelden van alles waar we mee bezig zijn, waar we trots op zijn, waar we aandacht voor willen vragen. Het thema is dit jaar "uit alle windstreken". Hoe wij ons daar bij aansluiten is nog de vraag, of misschien is dat wel heel makkelijk. De cultuurhistorie, de materialen waarmee de waardevolle zaken in onze stad zijn gebouwd, de ideeën, de mensen in de stad en binnen onze club, heel veel komt van elders, heeft zich een vaste plek veroverd in Wageningen. En ongetwijfeld zien we verwante clubs als Oud-Wageningen, vrienden van het museum de Casteelse Poort weer terug. Met een beetje goeie wil melden zich, vaak na een leuk gesprek, weer een paar nieuwe leden. Want die kunnen we best gebruiken. Ons ledental schommelt nu rond de honderd, dus een paar meer kan geen kwaad. Tot ziens op de Molenmarkt!

□